

Handleiding BoekStart-BoekenPret

BoekStart
BoekenPret

Colofon

Auteurs:

Marijke Bos (Stichting Lezen)
Linda Voortman (Rijnbrink)

2022

Deze uitgave kwam tot stand als onderdeel van het landelijke leesbevorderingsprogramma BoekStart en is het resultaat van samenwerking tussen Stichting Lezen en Rijnbrink.

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Beleidskader BoekStart-BoekenPret	5
3. Doelgroep en doelstelling	7
4. Aanpak	9
5. Bouwstenen	12
5.1 Netwerk & beleid.....	12
5.2 Collectie	12
5.3 Ouderbetrokkenheid	13
5.4 (Voor)lees- en mediaplan	13
5.5 Expertise	13
5.6 Activiteiten	14
5.7 Monitoring	14
6. BoekStart-BoekenPret Speelontdekboeken	15
7. Werkwijze BoekStart-BoekenPret: samenspel tussen gezin en centra	16
7.1. Centra-gezin-centra model.....	16
7.2 Activiteiten babyperiode: 0-2 jaar	17
7.3. Activiteiten in de peuterperiode: 2-4 jaar	18
7.4 Centra-gezin-centra model kleuterperiode: 4-6 jaar.....	21
8. Inzet van digitale prentenboeken	25
9. Onderzoek	26
10. Contact	27
11. Achtergrondliteratuur	28

1. Inleiding

Ouders zijn de primaire opvoeders van hun kinderen en hebben een grote invloed op hun taalontwikkeling. Lezen en vooral *plezier* in lezen komt ten goede aan de taalontwikkeling en de band tussen ouder en kind. Ondersteuning aan ouders in dit proces draagt er zorg voor dat leesroutines ontstaan, ouders en kinderen plezier beleven aan voorlezen, woordenschatuitbreiding plaatsvindt en de interactie tussen ouder en kind verbetert.

Voor instellingen rondom het kind is hier een belangrijke taak weggelegd. Voor 0- tot 6-jarigen zijn dat: de Bibliotheek, het consultatiebureau, de kinderopvang (kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en voorscholen), de basisschool (groep 1 en 2), het welzijnswerk en de gemeente. Middels samenwerking tussen de Bibliotheek en tenminste één organisatie (consultatiebureau, peuterspeelzaal, kinderdagverblijf, basisschool) voor verschillende leeftijdsniveaus (baby, peuter, kleuter) is er onder regie van Stichting Lezen een doorgaande lijn tot stand gekomen, die loopt van 0 tot 6 jaar en die een stevige structuur kent. De ondersteuning aan ouders in de vorm van het bijbrengen van voorleesvaardigheden met diverse materialen voor alle drie de leeftijdsfasen - baby, peuter en kleuter - is uniek, zowel in Nederland als internationaal.

BoekStart voor baby's heeft sinds de landelijke invoering in 2009 een vaste plaats in de Bibliotheek veroverd. Inmiddels doen vrijwel alle Bibliotheken mee. De Bibliotheek realiseert een inhoudelijke samenwerking met de verschillende partijen uit de voorschoolse periode, waarbij de kinderopvang een belangrijke partner is. Ouders worden aangemoedigd om hun kinderen vanaf zeer jonge leeftijd (baby's vanaf ca. 3 maanden) in aanraking te laten komen met boeken en samen met deze boeken bezig te zijn. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar inkomen, niveau van geletterdheid et cetera: lezen en omgaan met boeken is voor elk gezin belangrijk.

In 2011 werd als uitbreiding van BoekStart voor baby's een begin gemaakt met **BoekStart in de kinderopvang**. Met als doel om kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar, hun ouders en pedagogisch medewerkers via de kinderopvang intensief met boeken en het lezen daarvan in aanraking te brengen door hen te binden aan de Bibliotheek. BoekStart in de kinderopvang is een overkoepelend programma, waarbinnen alle leesbevorderingsinitiatieven een plaats hebben gekregen, met één programma in het bijzonder: **BoekenPret**. BoekenPret is in 1991 ontwikkeld en sinds 1998 landelijk geïmplementeerd. BoekenPret richt zich vanaf de ontwikkeling op gezinnen met kinderen tussen 0 en 6 jaar (ouders en kinderen) en de professionals om hen heen. De aanpak en materialen zijn specifiek ontwikkeld voor gezinnen zonder (voor)leestradiatie.

Terwijl BoekStart zich richt op alle kinderen waarbij bewustwording en stimulering centraal staan, neemt de vraag toe naar intensivering en verdieping van het programma voor gezinnen waar geen voorleestradiatie is. BoekenPret sluit hiermee naadloos op BoekStart aan: BoekStart en BoekenPret vullen elkaar aan én versterken elkaar. Daarom zijn beide programma's geïntegreerd en wordt vanaf 2015 de programmaam **BoekStart-BoekenPret** gehanteerd. In 2017 is BoekStart-BoekenPret uitgebreid met de **BoekStartcoach** aanpak. Een BoekStartcoach, een getrainde bibliotheek professional, adviseert ouders over praten, voorlezen en de leesopvoeding op het consultatiebureau en is wekelijks op het consultatiebureau aanwezig. De BoekStartcoach neemt een collectie boeken mee naar het consultatiebureau om ouders voorbeelden te geven en het voorlezen voor te doen. De BoekStartcoach is door persoonlijk contact met ouders in staat om ouders aan te moedigen thuis (meer) voor te lezen, te zingen en taalspelletjes te doen. De BoekStartcoach kan naast de JGZ arts of verpleegkundige gezinnen werven voor het intensieve traject van de BoekStartcoach.

BoekStart-BoekenPret valt onder beleidsregie van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek in het kader van het landelijke leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen. De uitvoering van BoekStart-BoekenPret ligt deels bij Stichting Lezen/KB | nationale bibliotheek en deels bij Rijnbrink. Stichting Lezen/KB | nationale bibliotheek zijn verantwoordelijk voor innovatief beleid, materialen, het bijhouden van de websites van BoekStart (een voor professionals, een voor ouders), het organiseren van overleg van de provinciale BoekStartcoördinatoren, het betrekken van landelijke partnerorganisaties en de monitoring. Rijnbrink is verantwoordelijk voor het bijhouden van het onderdeel BoekStart-BoekenPret op de website van BoekStart voor professionals en doorontwikkeling van materialen zoals de Speelontdekboeken.

2. Beleidskader BoekStart-BoekenPret

2.1 Aanleiding

In de vroege kindertijd, nog voordat kinderen naar school gaan, wordt het fundament gelegd voor de latere taalvaardigheid en het vermogen om te denken en leren. Dit betekent dat in de meeste gevallen ouders de grootste invloed hebben op de taalontwikkeling van kinderen. Een aanzienlijke groep ouders heeft echter niet de vaardigheden om die taalontwikkeling op een goede manier te stimuleren. Sterker nog: veel ouders zijn zich niet bewust van hun enorme invloed. Hierdoor groeit een groep kinderen op in een thuisomgeving waarin hun taalvermogen onvoldoende tot ontwikkeling komt en beginnen ze hun schoolcarrière met een achterstand.

Het gaat niet goed met lezen in Nederland, terwijl een goede leesvaardigheid een basisbehoefte voor iedereen is. Er zijn forse investeringen en daadkracht nodig om iedereen in Nederland gelijke kansen te bieden. De Leescoalitie roept daarom op tot een ambitieus [Leesoffensief](#), en doet een dringend beroep op het ministerie van OCW om gezamenlijk te komen tot een actief en inclusief leesbeleid, waarin leesplezier een essentiële rol vervult.

De verlenging van het interdepartementale actieprogramma [Tel mee met Taal](#) tot en met 2024 geeft de mogelijkheid om door te gaan met programma's zoals BoekStart-BoekenPret gericht op preventie van laaggeletterdheid en leesbevordering.

Volgens het kabinet is een goede taalbeheersing dé sleutel om mee te kunnen doen in de samenleving. Geen enkel kind mag meer opgroeien in een taalarme omgeving: 'We moeten de estafette stoppen, waarbij laaggeletterde generaties binnen gezinnen elkaar het stokje blijven doorgeven en er groepen mensen zijn in de samenleving die niet mee kunnen doen.' Met het actieplan Tel mee met Taal zal de focus verder liggen op het voeren van een effectieve aanpak om laagtaalvaardige gezinnen aan te sporen hun (jonge) kinderen een taalrijke thuisomgeving te bieden door voor te lezen en zich bewust te zijn van hun mogelijkheden bij te dragen aan de taalontwikkeling van hun kinderen.

Met dit politieke klimaat en de bijbehorende financiële middelen kan ook de komende jaren effectief worden ingezet op het tegengaan van laaggeletterdheid en het vergroten van leesplezier. Een programma als BoekStart-BoekenPret moet ertoe leiden dat meer gezinnen boeken en lezen als een vast en onmisbaar onderdeel van de opvoeding zien. Hiermee kan laaggeletterdheid preventief worden bestreden. Daarom ligt het voor de hand om de plaatsen waar kinderen opgevoed en begeleid worden onder de loep te nemen. Door ouders en professionals te begeleiden in dit proces ontstaat gedragsverandering. Leesroutines helpen bij het aanbrengen van vaste momenten in het dagritme van een gezin en in de kinderopvang.

2.2 Belang van vroeg beginnen met voorlezen

Ongeveer 1,3 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar in Nederland hebben moeite met de Nederlandse taal en rekenen. Dat blijkt uit het internationaal vergelijkende onderzoek PIAAC van de Organisatie voor Economische Samenwerking in Europa. Als we ook 65-plussers en mensen met alleen lage rekenvaardigheden meetellen, gaat het om een nog grotere groep. Volgens de Algemene Rekenkamer ruim 2,5 miljoen mensen. Zij hebben vrijwel geen lees- dan wel voorleescultuur waardoor de ontwikkelingskansen en taalvaardigheid van hun kinderen achterblijven in vergelijking met kinderen aan wie wel wordt voorgelezen (Bus, 2014). Het gaat om kinderen uit zowel NT1 als NT2 gezinnen met laagopgeleide ouders. Uit het onderzoek van Van den Berg en Bus (2015) blijkt dat er voor kinderen van lager opgeleide ouders (taalzwakke gezinnen) het risico bestaat om met achterstand aan het basisonderwijs te beginnen. Om dit te voorkomen hebben lager opgeleide ouders meer ondersteuning en begeleiding nodig.

Taalproblemen worden vaak van generatie op generatie doorgegeven. Zo kan een cyclus van laaggeletterdheid ontstaan. Om die cyclus te doorbreken, is het belangrijk dat ouders binnen taalarme gezinnen worden ondersteund. Dit kan door hen bewust te maken van hun invloed op de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun kinderen, en hun handvatten te geven om die ontwikkeling te stimuleren. Daarnaast kunnen ouders aan hun eigen taalniveau werken, om zo de

talige interactie met hun kinderen te versterken.

In publicaties over ontluikende geletterdheid wordt een relatie gelegd tussen het voorlezen in de voorschoolse periode en het (begrijpend)lezen op de basisschool. Voorlezen activeert leerprocessen die het begrijpend lezen beïnvloeden; het geeft kinderen inzicht in verhaalschema's en maakt hen vertrouwd met boekentaal, waardoor nieuwe verhalen sneller begrepen kunnen worden. Ook ten aanzien van het technisch lezen heeft het voorlezen gunstige effecten. Kinderen die vertrouwd zijn met boeken, woorden en letters, hebben kennis opgebouwd die een kader vormt waarbinnen instructie in de techniek van lezen zin krijgt. Het voorlezen stimuleert leerprocessen, waardoor kinderen een betere startpositie hebben in het basisonderwijs. Voorlezen in de voorschoolse leeftijd hangt nauw samen met de latere prestaties van kinderen op het gebied van taal, ontluikende geletterdheid en leesvaardigheid; voorlezen is een van de belangrijkste activiteiten voor de ontwikkeling van de kennis die nodig is voor het verwerven van leesvaardigheid (Bus, 1995 In: Van den Berg en Middel, z.j.).

Daarnaast benadrukt Bus (in: Van den Berg en Middel, z.j.) het belang van voorlezen voor het ontwikkelen van plezier in geschreven taal: door geletterde activiteiten als voorlezen hebben jonge kinderen een basisbegrip van functie en gebruik van geschreven taal en een eerste attitude gevormd met betrekking tot plezier en nut van geschreven taal in hun leven. Hier ligt de sleutel tot de ontwikkeling van een intrinsieke leesmotivatie (lezen om het lezen, lezen voor het plezier). Een intrinsieke leesmotivatie is de motor voor veel en vaak (voor)lezen.

De vroege leesprestaties hebben een voorspellende waarde voor het latere leven. De beginnende geletterdheid van kinderen aan het eind van groep 1 geeft een goede indicatie voor hun prestaties in groep 3 bij het aanvankelijk lezen (Stoep, 2008). De achterliggende gedachte van BoekStart-BoekenPret is dat (voor)lezen een positief effect heeft op de taalontwikkeling van kinderen en daarmee op hun latere schoolprestaties.

2.3 Huidige situatie

Bereik BoekStart-BoekenPret

97% van de basisbibliotheken (141 basisbibliotheken), wat neerkomt op ruim 800 vestigingen, hebben een deel van de Bibliotheek babyproof ingericht met een adequate collectie. Per jaar worden circa 62.000 koffertjes aan ouders uitgedeeld die hun baby lid maken van de Bibliotheek. 88% van de ouders wordt bereikt door de gemeenten, ongeveer 40% daarvan haalt het koffertje op. Circa 80% van de Bibliotheken organiseert ouder-kind-bijeenkomsten waar ouders informatie over nieuwe boekjes krijgen en speciale activiteiten worden georganiseerd, terwijl ouders die dit nodig hebben specifiek worden ondersteund met tips, voorbeeldgedrag en feedback. In circa 2.991 van de bijna 9.000 kinderdagverblijven en peuterspeelzalen doen mee met BoekStart in de kinderopvang, een landelijke dekking van 33%. Er worden via deze weg in totaal ruim 150.000 jonge kinderen bereikt (zie hoofdstuk 5) met subsidie van Kunst van Lezen, waarbij de implementatie en uitvoering bij de Bibliotheek ligt. De Bibliotheek zoekt de gemeente actief op; steeds meer gemeenten gaan extra locaties zelf financieren uit VVE-middelen. In de uitwerking wordt afstemming gezocht met andere (gedeeltelijke) leesbevorderingsprogramma's zoals de VoorleesExpress, OpStap-programma's, VVE-programma's om Bibliotheken lokaal beter te integreren in het VVE/jeugdbeleid.

3. Doelgroep en doelstelling

3.1 Doelgroep

BoekStart-BoekenPret bestaat uit een algemeen programma (BoekStart) en een bijbehorende verdieping (BoekenPret). BoekStart is bestemd voor alle kinderen van 0 tot 6 jaar en hun primaire opvoeders. BoekenPret biedt aanvullende ondersteuning aan een deel van deze groep, namelijk aan laagtaalvaardige (zowel NT1 als NT2) waar weinig aandacht is voor (voor)lezen.

Daarnaast richt BoekStart-BoekenPret zich op beroepskrachten van instellingen voor jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, bibliotheken en kleutergroepen basisonderwijs. Deze beroepskrachten leveren een belangrijke bijdrage aan het programma, zowel door hun directe leesbevorderingsactiviteiten met de kinderen als in hun functie als intermediair bij de bevordering van de leescultuur binnen de gezinnen.

3.2 Hoofddoel

BoekStart-BoekenPret vergroot het leesplezier van kinderen en geeft ouders en professionals handvatten om voorlezen een vaste plek (routine) te geven in gezin, kinderopvanginstelling en school (groep 1 en 2). Hiermee wordt de leesomgeving verrijkt en de taalvaardigheid van jonge kinderen bevorderd. Het streven is om kinderen die als baby starten in het programma, tussen 0 en 6 jaar 500 voorleesuren te laten opdoen, waarvan een positieve leesmotivatie en verbeterde taalvaardigheid het resultaat is.

3.3 Subdoelen

Specifieke kinddoelen:

Baby's (0-2 jaar) zijn na twee jaar in staat om:

- te ontdekken wat een boek is en wat je ermee kunt doen;
- zelf een boek vast te houden en erin te bladeren, maar ook samen met ouders of beroepskrachten in een boek te bladeren;
- met aandacht te kijken naar een aantal aangewezen plaatjes in een boek;
- verbaal en non-verbaal te reageren op het voorlezen van ouders of beroepskrachten door na te praten, mee te wijzen.

Peuters (2-4 jaar) zijn na twee jaar in staat om:

- wanneer voorlezen routine is geworden, kenbaar te maken voorgelezen te willen worden;
- met hulp een boekje te kiezen uit een overzichtelijke collectie;
- na een oriëntatie op een boek gedurende een langere periode verschillende verhaallijnen te volgen;
- een handeling in een boek te verwoorden en erop te reageren;
- op een bladzijde met veel plaatjes details te onderscheiden;
- na herhaald voorlezen gedurende een korte periode een verhaal in vaste vorm (boekentaal) te volgen;
- een afgebeelde situatie te betrekken op de eigen leefwereld en daarop te reageren;
- non-verbaal of verbaal aan te geven of het een boek/verhaalfiguur leuk vindt.

Kleuters (4-6 jaar) zijn na twee jaar in staat om:

- Wanneer voorlezen routine is geworden, kenbaar te maken voorgelezen te willen worden;
- zelfstandig een boekje te kiezen uit een overzichtelijke collectie met gebruik van verschillende keuzetechnieken;

- na een oriëntatie op een boek gedurende een langere periode verschillende verhaallijnen te volgen;
- een verhaallijn in een boek te verwoorden en erop te reageren;
- na herhaald voorlezen een deel van een verhaal in boekentaal 'voor te lezen' aan een ander;
- een afgebeelde situatie te betrekken op de eigen leefwereld en daarop te reageren, maar ook de afgebeelde situatie te zien als iets dat in een boek gebeurt en niet in de werkelijkheid;
- verbaal een waardering te geven aan een boek;
- op diverse manieren (spel, drama) een voorgelezen verhaal zelf te verbeelden

Specifieke doelen voor pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en leerkrachten in de onderbouw van het basisonderwijs:

Generieke doelen:

- tenminste één pedagogisch medewerker per kindcentrum is getraind tot voorleescoördinator; alle pedagogisch medewerkers hebben een training *Interactief voorlezen* gevolgd
- tenminste één leerkracht per school is getraind tot leescoördinator (cursus *Open Boek*); alle leerkrachten hebben een training *Interactief voorlezen* gevolgd
- de kindcentra en de scholen hebben een aantrekkelijke leesplek met een geschikte collectie boekjes
- door middel van het (voor)leesplan heeft voorlezen een vaste plek in de kinderopvang en kleutergroepen; leesbevorderende activiteiten zijn in een jaarplan vastgelegd.
- er wordt deelgenomen aan een leesbevorderingsnetwerk.

Verdiepende doelen:

- pedagogisch medewerkers en leerkrachten lezen voor volgens de vijf stappen van Taallijn VVE; er is een actief ouderbetrokkenheidsbeleid; er wordt 1-3 maal per jaar met een centraal prentenboek en bijbehorende Speelontdekboeken Groep en Thuis gewerkt
- het bevorderen van voorleesroutines thuis in het gezin met de Speelontdekboeken en centraal prentenboek en de digitale prentenboeken uit de online Jeugdbibliotheek.
- pedagogisch medewerkers en leerkrachten zijn getraind in het werken met de BoekStart-BoekenPret materialen zoals het centraal prentenboek en bijbehorend Speelontdekboek
- pedagogisch medewerkers en leerkrachten zijn getraind in het specifiek ondersteunen van kinderen en hun ouders die extra aandacht nodig hebben
- pedagogisch medewerkers en leerkrachten laten voorbeeldvoorleesgedrag (modeling) zien tijdens Kijkmomenten waarvoor ouders worden uitgenodigd.

Specifieke ouderdoelen:

Ouderdoelen van het generieke gedeelte van het programma (BoekStart):

- hun baby's zijn lid van de Bibliotheek
- ouders maken voor hun baby's, peuters en kleuters gebruik van de collectie
- ouder en kind bezoeken ouder-kindbijeenkomsten
- ouders zijn zich bewust van het belang van (voor)lezen (voorleesroutines)

Naast bovenstaande doelen zijn er voor het verdiepende gedeelte (BoekenPret) specifiekere doelen geformuleerd:

- de materiële leesomgeving is verbeterd met meer boeken thuis. Ouders ontvangen voorleesmateriaal en worden gewezen op vindplaatsen van boeken.
- leesgedrag van de opvoeders positief beïnvloeden
- ouders lezen dagelijks ten minste vijftien minuten voor (dit loopt op van vijf minuten bij een baby naar vijftien minuten bij een kleuter)
- ouders werken in de peuter- en kleuterperiode thuis met Speelontdekboeken

- ouders bezoeken Kijkmomenten
- ouders ervaren meer plezier in het voorlezen en krijgen meer vertrouwen in hun voorleeskwaliteiten
- de kwaliteit van de voorleesinteracties tussen ouder en kind is verbeterd
- interactie tussen ouder en kind is verbeterd doordat ouders voorleesroutines toepassen en interactief voorlezen weten te gebruiken

4. Aanpak

BoekStart-BoekenPret bestaat uit een algemeen programma (BoekStart) en een bijbehorende verdieping (BoekenPret). Het algemene gedeelte en de verdieping versterken elkaar en worden geïntegreerd uitgevoerd. De duur van het totale BoekStart-BoekenPretprogramma is 6 jaar, van baby tot de kleuter naar groep 3 gaat. Met **BoekStart** worden alle ouders van baby's geïnformeerd over het plezier en het belang van vroeg beginnen met voorlezen. Ouders kunnen het BoekStartkoffertje met twee boekjes ophalen in de Bibliotheek. In de Bibliotheek is een speciale BoekStarthoek ingericht met babyboekjes. Baby's worden gratis lid gemaakt van de Bibliotheek en kunnen boekjes lenen. BoekStart biedt ouders voorleestips en boekentips, en in de Bibliotheek worden ouder- en kindactiviteiten georganiseerd. Het doel is om ouders van baby's intensief met boeken en het lezen daarvan in aanraking te brengen door ze te binden aan de plaatselijke Bibliotheek.

BoekStart in de kinderopvang werkt daarnaast aan het verbeteren van het voorleesklimaat in kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en voorscholen vanuit de Bibliotheek en richt zich op kinderen van 0-4 jaar. Binnen BoekStart in de kinderopvang staan zes elementen (bouwstenen) centraal: een aantrekkelijke leesplek, samenstellen van een geschikte basiscollectie, deskundigheidsbevordering van pedagogisch medewerkers (zoals de training interactief voorlezen en de training voorleescoördinator) en het betrekken van ouders door het organiseren van activiteiten waar ouders ook aan deelnemen. Dit alles wordt in samenwerking met de Bibliotheek uitgevoerd. De verdieping op BoekStart (en BoekStart in de kinderopvang), het **BoekenPret** gedeelte ondersteunt ouders en kinderen tot en met de kleuterklassen.

Laagtaalvaardige gezinnen waar weinig aandacht is voor (voor)lezen voelen zich niet direct aangesproken om op de uitnodiging van BoekStart in te gaan. Een intensievere ondersteuning is nodig om een voorleesroutine op te starten, de taalomgeving thuis te verrijken en naar de Bibliotheek te komen. De intensievere aanpak BoekenPret wordt vanaf de baby-, - peuterleeftijd uitgevoerd, zowel thuis als op het consultatiebureau, in de kinderopvang en op school (groep 1 en 2). BoekenPret kiest voor een combinatie van een gezins- en centragerichte benadering. De start vindt plaats in de centra. Ouders worden door de jeugdverpleegkundige, pedagogisch medewerkers en de leerkrachten betrokken en ondersteund om leesbevorderingsactiviteiten thuis te doen. Bij sommige ouders zal een lichte vorm van begeleiding genoeg zijn, andere ouders hebben individuele begeleiding nodig om een voorleesroutine op te starten. Het centrum dient als vangnet als het voorlezen thuis niet goed wil lukken. Ouders van kinderen die niet naar een kindcentrum gaan kunnen wel naar de ouder/kind bijeenkomsten in de Bibliotheek blijven komen.

Sinds 2018 is BoekStart-BoekenPret uitgebreid met de **BoekStartcoach**. Een BoekStartcoach, een getrainde bibliotheekprofessional, adviseert ouders over praten, voorlezen en de leesopvoeding op het consultatiebureau en is wekelijks op het consultatiebureau aanwezig. De BoekStartcoach neemt een collectie mee naar het consultatiebureau om ouders voorbeelden te geven en het voorlezen voor te doen. De BoekStartcoach is door persoonlijk contact met ouders in staat om ouders aan te moedigen thuis (meer) voor te lezen, te zingen en taalspelletjes te doen. De BoekStartcoach kan voor ouders tevens de drempel verlagen om naar de Bibliotheek te gaan om bijvoorbeeld het BoekStartkoffertje te halen, de BoekStarthoek te bekijken en voorleesactiviteiten te bezoeken.

4.1 Werkzame elementen

- Doorgaande lijn van 0-6 jaar (meerdere instellingen betrokken maar deelnemers ervaren geen onderbreking van het programma)
- Gestructureerde, routinematige, voorleessessies in thuisomgeving
- Gestructureerde, routinematige, voorleessessies in de kindcentra/scholen
- Rijke leesomgeving (collecties boeken thuis, eventueel geleend uit de Bibliotheek en collecties in de kindcentra/scholen)
- Centrum-gezin-centrum gerichte aanpak en ondersteuning
- Stap-voor-stapbegeleiding van ouders zonder (voor)leescultuur
- Duidelijke handreikingen voor ouders bij thuisactiviteiten (Speelontdekboeken).
- Versterking van de rol van ouder
- Professionalisering van de pedagogisch werkers in de kindcentra/leerkrachten op school
- Gebruik van meertalige materialen
- Gebruik van digitale prentenboeken

4.2 Inhoud

Wanneer je het lezen wilt bevorderen in gezinnen, ook en juist in gezinnen waar weinig tot geen leescultuur bestaat, moet er vooral aan de gewoontes in het gezin worden gewerkt. Hoe ontstaat affiniteit met lezen?

- Door met een zekere regelmaat leuke en plezierige ervaringen met lezen op te doen;
- Door vanaf het moment dat baby's 3 maanden oud zijn aandacht aan lezen te besteden;
- Door spelenderwijs met boekjes om te gaan: bijvoorbeeld in het bad met badboekjes spelen, knisperboekjes ontdekken of met een spiegelboekje de aandacht vasthouden;
- Door liedjes te zingen en versjes op te zeggen bij alle dagelijkse bezigheden;
- Door bezoeken aan de Bibliotheek en boekhandel.

Het is van belang jonge ouders zo te structureren dat er bijna als vanzelf plezierige ervaringen met hun jonge kinderen worden opgedaan. Eerst met de allerjongsten, met hulp van het consultatiebureau, later, als de kinderen naar bijvoorbeeld de kinderopvang of peuterspeelzaal gaan, door de pedagogisch medewerkers en daarna door leerkrachten. Want dat nodigt uit tot meer en motiveert ouders het meest: een plezierige ervaring, in dit geval met lezen en voorlezen.

Bij alle onderdelen van de interventie is het uitgangspunt een Centrum-Gezin-Centrum-gerichte aanpak. Dit houdt in dat altijd vanuit een professionele actie (brieven over het ophalen van het koffertje, uitnodigingen voor ouder-kind-bijeenkomsten, Speelontdekboeken et cetera) de inzet van de ouders in het gezin wordt gestimuleerd. Ondersteuning waar nodig komt vervolgens weer vanuit de professionele kant.

Babyperiode

Ouders van een kindje van ca. 3 maanden ontvangen een brief van de gemeente of consultatiebureau, samen met een waardebon. Daarmee gaan zij naar de Bibliotheek, laten hun kindje gratis inschrijven als lid en ontvangen een koffertje met twee babyboekjes, waarvan soms een cd-boekje met liedjes, versjes en bakkerijmpjes. De Bibliotheek nodigt ouders uit op zogenaamde ouder-kind-bijeenkomsten waar een deskundige medewerker wisselende thema's behandelt en vooral ook de nieuwste babyboekjes toont zodat ouders enthousiast raken en blijven over lezen met baby's en heel jonge kinderen. Voor thuis is er de vierjaarlijkse digitale uitgave *BoekStart voor jou!* met boeken- en voorleestips. De BoekStart voorleesapp geeft ook voorlees,- en boekentips aan ouders en is gratis te downloaden.

Om juist laagtaalvaardige ouders te bereiken is de BoekStartcoach ontstaan. De BoekStartcoach, een getrainde bibliotheekmedewerker, is wekelijks aanwezig op het consultatiebureau. Door persoonlijk contact met ouders is de BoekStartcoach in staat om ouders aan te moedigen thuis (meer) voor te lezen, te zingen en taalspelletjes te doen. De BoekStartcoach kan voor ouders tevens

de drempel verlagen om naar de Bibliotheek te gaan om bijvoorbeeld het BoekStartkoffertje te halen, de BoekStarthoek te bekijken en voorleesactiviteiten te bezoeken

Op het consultatiebureau zijn materialen van BoekStart-BoekenPret terug te vinden zodat de samenwerking met de Bibliotheek daadwerkelijk zichtbaar is. Ouders van baby's die (deels) op een kinderdagverblijf opgevangen worden of naar een peuterspeelzaal of voorschool gaan, vinden ook daar de materialen terug zoals posters, folders, het BoekStartkoffertje en speciale babyboekjes. De stevige samenwerking van de diverse instellingen ondersteunt ouders met maatwerk in het eerste levensjaar van hun baby.

Via het consultatiebureau (zeven maanden consult) worden doelgroepouders gevraagd deel te nemen aan een intensiever traject: BoekenPret. De BoekStart e-learning [Taalstimulering door voorlezen](#) ondersteunt de jeugdarts en -verpleegkundige van het consultatiebureau om hun deskundigheid op het gebied van leesbevordering te vergroten en op te frissen. Samen met een gezinscontactpersoon (vrijwilliger, medewerker consultatiebureau, medewerker welzijnswerk o.i.d.) wordt een gezin begeleid in het opbouwen van voorleesroutines. Daarmee vormt voorlezen een vaste gewoonte waar ouder en kind plezier aan beleven. Ouders zien voorbeeldgedrag van de gezinscontactpersoon waarna zij het zelf gaan toepassen. Eveneens worden ouders ondersteund bij Bibliotheekbezoek en het kiezen van boekjes voor hun kind. Gezinscontactpersonen stimuleren ouders om deel te nemen aan de ouder-kind-bijeenkomsten in de Bibliotheek en regelmatig gebruik te maken van het lidmaatschap van hun kind.

Peuter- en kleuterperiode

Peuters zijn veel thuis maar vaak ook spelen ze in een peuterspeelzaal, of gaan naar de kinderopvang of een voorschool. In al deze situaties is aandacht voor (voor)lezen en boeken belangrijk. Ook in deze leeftijdsgroep zijn de (voor)leesroutines van belang, zowel thuis als in de instelling. Peuters en kleuters bezoeken soms diverse instellingen waardoor het belangrijk is dat de activiteiten, die in de instellingen plaatsvinden, elkaar aanvullen en niet overlappen. De activiteiten worden in eerste instantie ontplooid in de centra waar de meeste peuters en kleuters komen, namelijk in de kinderopvang en op school (kleutergroepen). Van daaruit worden de ouders erbij betrokken. Doelgroepouders worden gestimuleerd om hun kind naar de peuterspeelzaal of voorschool te brengen. Voor kinderen die thuis blijven zijn er nog andere plekken waar ouders ondersteuning kunnen krijgen bijvoorbeeld via de spelloop, buurthuis/wijkcentrum en de Bibliotheek. In samenwerking met de lokale partners wordt goed gekeken wat hoe ouders het beste betrokken en bereikt kunnen worden.

Op de centra wordt dagelijks voorgelezen en is er een goede en passende collectie aanwezig waar kinderen zelfstandig gebruik van kunnen maken. Deze collectie wordt frontaal geplaatst en staat op grijphoogte van de kinderen.

Pedagogisch medewerkers en leerkrachten worden gestimuleerd, net als de ouders, om op vaste momenten voor te lezen, zowel in de grote groep als in kleine groepjes. Deze afwisseling heeft vooral positief effect op de taalstimulering van de kinderen. Pedagogisch medewerkers en leerkrachten nodigen vooral kinderen die wat achterblijven uit om actief bij het voorleesproces betrokken te worden door hen vragen te stellen.

De prentenboeken (op peuter- en op kleuterniveau) die aangeboden worden aan de kinderen bekijken beter als er rondom het boek en thema activiteiten worden aangeboden.

Ter ondersteuning van de pedagogisch medewerkers en leerkrachten is er een Speelontdekboek *Groep* en ter ondersteuning van de ouders is er een Speelontdekboek *Thuis* ontwikkeld.

Professionals en ouders krijgen op deze manier tips en suggesties om, respectievelijk, met de groep of hun individuele kind met een prentenboek en thema bezig te zijn. Werkbladen helpen om de thematiek goed te verwerken. Met de stappen 'Voorlezen, Praten, Doen' worden zowel de passieve als actieve taalontwikkeling gestimuleerd.

Alle kinderen en hun ouders werken met deze materialen thuis. Specifiek vragen pedagogisch medewerkers en leerkrachten of ouders hoe het werken met de materialen thuis is gegaan, zodat extra ondersteuning en advies kan worden gegeven waar nodig. Er wordt gekeken naar de behoeften per gezin. Deze onderdelen bouwen aan een bewuste relatie met ouders zonder voorleestradiatie.

5. Bouwstenen

BoekStart-BoekenPret vormt het begin van de doorgaande leeslijn die daarna overgaat in de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs en de Bibliotheek *op school* - voortgezet onderwijs. BoekStart en de Bibliotheek *op school* worden uitgevoerd aan de hand van een aantal bouwstenen. In lijn hiermee staan bij BoekStart-BoekenPret zes elementen centraal:

- netwerk & beleid
- collectie en leesomgeving
- ouderbetrokkenheid
- (voor)lees- en mediaplan
- expertise (deskundigheidsbevordering)
- activiteiten
- monitoring

Hieronder worden de Bouwstenen toegelicht. Voor de uitvoering is voor elk Bouwsteen een Toolkit ontwikkeld en beschikbaar gesteld via BoekStartPro.

5.1 Netwerk & beleid

Een goede, toekomstgerichte strategie rondom BoekStart-BoekenPret vraagt om keuzes en ondernemend beleid. Wanneer leesbevordering voor jonge kinderen door de Bibliotheek is opgenomen in het beleidsplan, geeft dat het kader van waaruit je daadwerkelijk aan de slag kan gaan. Daardoor is de borging van het voorschoolse leesbevorderingsbeleid binnen de bibliotheekorganisatie gegarandeerd. Ook in het beleid van de partners zou leesbevordering voorschools, of ten minste taalontwikkeling, moeten worden opgenomen. Door het vastleggen van de gezamenlijke ambities, verantwoordelijkheden en taakverdeling krijgt het netwerk een formele status en wordt het geborgd. Door op basis hiervan afspraken te maken kunnen mensen en middelen worden vrijgemaakt en ingezet. Hiermee leg je een stevige, structurele basis, die houvast biedt en waar je indien nodig op terug kunt vallen

In de Toolkit Netwerk & Beleid staan tools ten behoeve van het strategisch bouwen en borgen van een netwerk van bibliotheken en kinderopvang, het opzetten en onderhouden van leesnetwerken en het praktisch implementeren van de samenwerking tussen Bibliotheek, kinderopvang en thuis.

[>BoekStartPro Toolkit Netwerk & Beleid](#)

5.2 Collectie

De prioriteit binnen BoekStart-BoekenPret ligt bij een aantrekkelijke collectie materialen zowel voor pedagogisch medewerkers als voor de baby's, dreumesen, peuters en kleuters op grijphoogte. Dit wordt gerealiseerd door het inrichten van een fysieke collectie, eventueel aangevuld met het huren van projectondersteunende tijdelijke themacollecties. De beste keus voor de samenstelling en het eigenaarschap van deze collecties is afhankelijk van de te behalen doelen, de ligging van de instelling ten opzichte van de Bibliotheek en het beleid van de Bibliotheek. Om te zorgen dat alle kinderen boeken uit de aangeboden collecties ook daadwerkelijk kunnen lenen en de Bibliotheek de leengegevens kan volgen, is het meest optimale model dat alle kinderen lid zijn van de Bibliotheek. In een Integraal Kindcentrum zal wellicht een uitleensysteem ingericht zijn maar in sommige andere gevallen zal dit door schaalgrootte moeilijker zijn te realiseren en wordt vaak van een handmatig systeem gebruikgemaakt.

Tijdens de cursus *Voorleescoördinator* wordt gewerkt aan een Voorlees- en mediaplan dat ingaat op de voorwaarden van een goede collectie. Pedagogisch medewerkers worden gestimuleerd, net als de ouders, om op vaste momenten voor te lezen, zodat voorleesroutines ontstaan. Het voorlezen gebeurt zowel in de grote groep als in kleine groepjes.

[>BoekStartPro Toolkit Collectie](#)

5.3 Ouderbetrokkenheid

De rol van ouders bij ontluikende en beginnende geletterdheid van kinderen is van wezenlijk belang. Ouders zonder (voor)leestrategie zijn vaak wat lastiger te bereiken; de Bibliotheek is niet per definitie de plaats waar zij zullen worden aangetroffen. Naast de kinderopvang en scholen zullen daarom andere kanalen en organisaties als samenwerkingspartners moeten worden benaderd. Te denken valt hierbij aan de eerdergenoemde consultatiebureaus, maar ook welzijnsorganisaties, wijkcentra/buurthuizen et cetera zijn essentieel.

Ouders worden uitgenodigd om tijdens een voorleessessie op de groep mee te kijken, de zogenaamde Kijkmomenten. Zij zien dan het voorbeeldgedrag van de pedagogisch medewerker en leren de verhaallijn van het Centraal Prentenboek kennen. Zij kunnen dat vervolgens thuis makkelijker met hun kind opnieuw lezen en samen bekijken, met behulp van het Speelontdekboek *Thuis*. Ouders die extra ondersteuning nodig hebben kunnen worden gekoppeld aan een voorleesvrijwilliger van de Bibliotheek/VoorleesExpress voor intensievere begeleiding bij het (interactief) voorlezen en het verrijken van de taalomgeving thuis.

Daarnaast kan de BoekStartcoach een waardevolle rol spelen in het contact met ouders. De BoekStartcoach neemt een collectie boeken mee naar het consultatiebureau om ouders voorbeelden te geven en het voorlezen voor te doen. De BoekStartcoach is door persoonlijk contact met ouders in staat om ouders aan te moedigen thuis (meer) voor te lezen, te zingen en taalspelletjes te doen. De BoekStartcoach kan naast de JGZ-arts of -verpleegkundige gezinnen werven. Daarnaast is de BoekStartcoach een vertrouwd gezicht en aanspreekpunt voor ouders in de lokale Bibliotheek.

- > [Handleiding: Voorlezen aan jonge kinderen hoe doe je dat?](#)
- > [Handleiding BoekStart en Voor jou en je kind!](#)
- > [Ouders betrekken bij voorlezen \(Kwestie van Lezen nr 8\)](#)

5.4 (Voor)lees- en mediaplan

De kinderopvanginstelling en de Bibliotheek leggen alle te behalen doelen, resultaten en de te verrichten activiteiten jaarlijks in goed overleg vast in een (voor)lees- en mediaplan. Tools ten behoeve van het opstellen van een doelgericht Voorlees- en mediaplan zijn te vinden in de Toolkit op BoekStartPro.

Het plan wordt zowel ingebed in het beleid van de kinderopvang als dat van de Bibliotheek. Op deze wijze vormen de plannen een leidraad voor iedereen die bij de (dagelijkse) uitvoering van BoekStart-BoekenPret betrokken is. Een (voor)lees en mediaplan geeft houvast bij de inrichting van leesbevordering binnen de kinderopvang en de school. In een (voor)leesplan wordt vastgelegd op welke wijze er in de dagelijkse routine aan leesbevordering wordt gewerkt. Zaken als boekencollectie, werk en taken van de (voor)leescoördinator, de BoekStart-BoekenPret activiteiten en de te volgen trainingen/(na)scholingen worden hierin opgenomen.

- > [BoekStartPro Toolkit \(Voor\)lees- en mediaplan](#)

5.5 Expertise

De samenwerking van de Bibliotheek met kinderopvang en aanverwante organisaties zoals consultatiebureaus, brengt soms nieuwe rollen met zich mee en stelt andere eisen aan de medewerkers van de Bibliotheek. Door deze expertise samen te voegen leren ze van elkaar en krijgt ieder kind het beste van beiden. Om dit te realiseren werkt de Bibliotheek met een contactpersoon, een (voor)leesconsulent, die helpt bij het uitvoeren van de activiteiten uit het Voorlees- en mediaplan. Binnen de Bibliotheek worden trainers opgeleid die jaarlijks worden bijgeschoold op terugkombijeenkomsten. De instelling stelt een door de Bibliotheek opgeleide voorleescoördinator beschikbaar, die samen met de (voor)leesconsulent de verbindende schakel is tussen het team, de kinderen en de ouders. De Bibliotheek draagt zorg voor jaarlijkse netwerkbijeenkomsten en stelt samen met de kinderopvang het Voorlees- en mediaplan bij.

Rondom BoekStart is een opleidingsaanbod samengesteld voor professionals van bibliotheken, jeugdgezondheidszorg en kinderopvang.

[>BoekStartPro Toolkit Expertise](#)

[>BoekStartPro Opleidingsaanbod](#)

5.6 Activiteiten

In het Voorlees- en mediaplan zijn onder andere de geplande activiteiten opgenomen. Dat zijn vrijwel altijd De Nationale Voorleesdagen, de voorleesroutines van elke dag en waar mogelijk een wekelijkse boekenuitleen, digitale prentenboeken en andere actuele media.

Het Centraal Prentenboek met Speelontdekboek *Groep* en Speelontdekboek *Thuis*, met activiteiten die driemaal per jaar terugkeren, is een vast onderdeel van het Voorlees- en mediaplan. De prentenboeken die aan de kinderen worden aangeboden, bekijken beter als er rondom de boeken en de betreffende thema's bijpassende activiteiten worden aangeboden. Ter ondersteuning van de pedagogisch medewerkers is er een Speelontdekboek *Groep* en ter ondersteuning van de ouders is er een Speelontdekboek *Thuis* ontwikkeld. Ouders en professionals krijgen op deze manier tips en suggesties om met de groep of het individuele kind met een prentenboek en thema bezig te zijn. Werkbladen helpen om de thematiek goed te verwerken. Met de stappen 'Voorlezen, Praten, Doen' wordt zowel de passieve als actieve taalontwikkeling gestimuleerd.

[>BoekStartPro Toolkit Voorlezen](#)

[>BoekStart Boekideeën: Werken met boeken op de groep](#)

5.7 Monitoring

Door evaluaties en monitoring wordt de kwaliteit bewaakt en zo nodig bijgestuurd.

De Monitor BoekStart in de kinderopvang brengt de meerwaarde van collectie, leesomgeving en samenwerking met de Bibliotheek in kaart. De Monitor bestaat uit digitale vragenlijsten voor Bibliotheekmedewerkers (voorleesconsulenten), voorleescoördinator of locatiemanager en pedagogisch medewerkers. De uitkomsten geven richting om de samenwerking tussen kinderopvang en Bibliotheek te optimaliseren wat betreft het leesgedrag van de kinderen en het inbedden van voorleesroutines in de dagelijkse organisatie door pedagogisch medewerkers. Op basis van de resultaten van de Monitor maken kinderopvang en Bibliotheek afspraken over de invulling van het (voor)leesbeleid. Na een jaar wordt de volgende meting uitgevoerd, om de opbrengsten vast te stellen en nieuwe jaardoelen vast te stellen.

[>BoekStartPro Toolkit Monitor](#)

6. BoekStart-BoekenPret Speelontdekboeken

BoekStart-BoekenPret is gericht op het bevorderen van het voorlezen aan jonge kinderen en wil ouder en kind laten genieten van boeken. Samen een boekje kijken, plaatjes aanwijzen en benoemen, versjes leren, verhaaltjes vertellen en ernaar luisteren, versterkt bovendien de band tussen ouder en kind. De BoekStart-BoekenPret Speelontdekboeken zijn een manier om het voorlezen te stimuleren op de groep en thuis. De Speelontdekboeken zijn geschikt om ook de gezinnen met weinig tot geen lees traditie te benaderen en betrekken.

Wat is een Centraal Prentenboek met Speelontdekboek?

De Centrale Prentenboeken met Speelontdekboeken stimuleren het voorlezen in de kindercentra en het voorlezen thuis. De Speelontdekboeken bestaan uit twee componenten: een deel voor professionals en een deel voor ouders.

Speelontdekboek Groep | voor de professional

Het *Speelontdekboek Groep* richt zich op de pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en leerkrachten van groep 1 en 2. Zij krijgen tips volgens de stappen van de Taallijn VVE om een prentenboek te introduceren en interactief voor te lezen. In de nieuwste Speelontdekboeken wordt naast een lijstje met prentenboeken met een vergelijkbaar thema ook gelinkt naar de digitale media in de Jeugdbibliotheek.

Speelontdekboek Thuis | voor ouder en kind

Voor de ouders en kinderen is er het Speelontdekboek *Thuis* met tips, suggesties en werkbladen om thuis aan de slag te gaan met het Centrale Prentenboek. Met de stappen 'Voorlezen, Praten, Doen' wordt zowel de passieve als actieve taalontwikkeling gestimuleerd. De werkbladen in het Speelontdekboek Thuis helpen om de thematiek goed te verwerken en bieden ouders een leidraad om thuis samen met hun kind aan de slag te gaan met het prentenboek. Het kind leest samen met de ouder het bijbehorende prentenboek, kleurt, knutselt, zingt liedjes en maakt opdrachten. Hiermee wordt thuis het verhaalbegrip en leesplezier gestimuleerd.

Bouwsteen Activiteiten

BoekStart-BoekenPret vormt het begin van de doorgaande leeslijn die daarna overgaat in de Bibliotheek op school - basisonderwijs en de Bibliotheek op school - voortgezet onderwijs.

BoekStart in de kinderopvang, de Bibliotheek op school zijn programma's die vorm geven aan de samenwerking met kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, basisscholen en Integrale Kindcentra. Deze aanpak kent verschillende bouwstenen. Speelontdekboeken zijn een goed instrument om in te zetten in de bouwsteen Activiteiten.

Binnen de geïntegreerde aanpak BoekStart Bibliotheek op school wordt de bouwsteen Activiteiten als volgt ingevuld:

1. *Dagelijks aandacht voor (interactief) voorlezen en praten over boeken en leesactiviteiten bij landelijke campagnes*
2. *Aandacht voor ouderbetrokkenheid zodat thuis ook meer voorgelezen wordt en ouders bekend raken met verantwoord gebruik van digitale media en de mogelijkheden van de Bibliotheek*

Bestellen BoekStart-BoekenPret Speelontdekboeken

De BoekStart-BoekenPret Speelontdekboeken kunnen worden besteld via de bestelmodule op de website BoekStartPro.nl. Op de website staat een overzicht van de beschikbare materialen en van alle Centrale Prentenboeken waarbij een Speelontdekboek *Groep* en Speelontdekboek *Thuis* is ontwikkeld. De Speelontdekboeken worden zonder winsttoegmerk geproduceerd en aangeboden.

7. Werkwijze BoekStart-BoekenPret: samenspel tussen gezin en centra

BoekStart-BoekenPret kiest in haar aanpak voor een samenspel van gezin en centra. Ouders en beroepskrachten hebben elk hun eigen mogelijkheden en beperkingen op het gebied van leesbevordering. Door een goed samenspel kunnen beide groepen elkaars beperkingen geheel of gedeeltelijk opheffen.

Jonge kinderen brengen verreweg de meeste tijd door in het gezin. Dit geldt sterker naarmate de kinderen jonger zijn. In deze periode is de rol van de ouders/verzorgers essentieel. Door de hoeveelheid tijd die samen wordt doorgebracht, ontstaat normaal gesproken een hechte band tussen het kind en de ouders/verzorgers. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het ontstaan van een intieme, veilige situatie waarin het kind positieve ervaringen kan opdoen met lezen. Soms hebben ouders een negatieve houding ten opzichte van lezen, omdat zij bijvoorbeeld zelf niet zijn opgegroeid in een leescultuur of omdat ze negatieve ervaringen met lezen hebben opgedaan. In die gevallen hebben zij meestal ook niet de nodige vaardigheden ontwikkeld om het lezen bij hun kinderen te kunnen stimuleren. In sommige gezinnen zijn bovendien zoveel problemen dat er niet voldoende tijd, rust en energie is om samen met de kinderen bezig te zijn met boeken. In deze gevallen wordt de rol van de beroepskracht belangrijker.

Of het nu gaat om de ouders of de beroepskrachten, voor beide groepen geldt dat zij voor het kind de sleutelfiguren zijn naar de wereld van het boek en taalstimulering. Een boek krijgt voor een kind pas betekenis door wat het een ander ermee ziet doen. Pas als de ouder of beroepskracht de aandacht van het kind steeds weer vestigt op de plaatjes, gaat het kind beseffen dat het boek iets te vertellen heeft. De regelmaat waarmee dit soort interacties voorkomen, het enthousiasme van de voorlezer en de mate waarin de voorlezer erin slaagt aan te sluiten op de ontwikkelingsfase van het kind, zijn bepalend voor het al of niet totstandkomen van positieve leeservaringen als basis voor een leven lang leesplezier.

7.1. Centra-gezin-centra model

De activiteiten van BoekStart-Boekenpret zijn gebaseerd op het centra-gezin-centra model. Dit model gaat ervan uit dat er in eerste instantie activiteiten worden ontplooid in de centra zelf. Van daaruit worden de ouders erbij betrokken. Het is insteek dat ouders vervolgens thuis met hun kind met boeken en aanvullende materialen aan de slag gaan zodat de taalomgeving thuis rijker wordt. Als die activiteiten thuis niet of onvoldoende gebeuren, wordt er vanuit de centra gekeken op welke manier de ouders hierin beter toegerust of ondersteund kunnen worden. Bijvoorbeeld door een voorleesvrijwilliger of BoekStartcoach aan het gezin te koppelen voor extra ondersteuning thuis.

In dit hoofdstuk zijn een aantal activiteiten beschreven, die kunnen worden ingezet om de BoekStart-BoekenPretdoelen van de diverse leeftijdsfasen (baby-peuter-kleuter) te halen. De activiteiten zijn onderverdeeld volgens het centra-gezin-centra model. Eerst komen de activiteiten aan bod die vanuit de centra worden ondernomen om de materiële leesomgeving van het kind te verbeteren en het kind vertrouwd te maken met boeken, voorlezen en alles wat daarbij komt kijken. Vervolgens worden de gezinsgerichte activiteiten beschreven: activiteiten die erop gericht zijn ouders bewust te maken van het belang van lezen, de kwaliteit van talige interacties tussen ouder en kind te verhogen en het gedrag van de opvoeders positief te beïnvloeden.

Centragerichte activiteiten:

- voor ieder kind passende (digitale) boeken in de centra;
- interactief voorlezen met de kinderen in de centra;
- aansluitende activiteiten in de centra.

Gezinsgerichte activiteiten:

- voor ieder kind passende (digitale) boeken thuis;

- ouders stimuleren tot interactief voorlezen thuis;
- aansluitende activiteiten thuis.

Centragerichte activiteiten als vangnet

Per kind zal bekeken moeten worden welke activiteiten extra kunnen worden ingezet in gevallen waar het voorlezen en het creëren van een taalrijke omgeving thuis niet goed wil lukken. Bij sommige ouders zal een lichte vorm van coaching genoeg zijn om de doelen te bereiken, andere ouders hebben meer individuele begeleiding nodig. Behalve de beroepskrachten op de centra kunnen in dat geval ook de BoekStartcoach of vrijwillige voorlezers vanuit de Bibliotheek worden ingeschakeld, die de gezinnen (thuis) intensievere ondersteuning kunnen bieden.

Gezinsaanpak

De [gezinsaanpak](#) beoogt dat ouders hun kinderen steunen en stimuleren in de taalontwikkeling en hun rol als positieve leesopvoeder kunnen vervullen. Daarnaast kunnen ouders indien nodig ook werken aan hun eigen basisvaardigheden. Dat is effectief om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken.

BoekStart-BoekenPret is onderdeel van de gezinsaanpak waarbij er twee aanvieligroutes zijn om ouders te ondersteunen. De activiteiten en aanpak geven ouders concrete handvatten om de taalontwikkeling van hun kinderen te stimuleren. Daarnaast is er (activiteiten)aanboda dat focust op het verhogen van de basisvaardigheden van ouders zelf, zodat zij voor meer talige interactie in het gezin kunnen zorgen. Bibliotheken hebben expertise in huis op het gebied van leesbevordering én signaleren en herkennen van laaggeletterdheid. Ook heeft de bibliotheek een rijke collectie aan materialen voor alle leeftijden en alle niveaus. Wanneer blijkt dat ouders ondersteuning nodig hebben bij het verbeteren van hun eigen basisvaardigheden kunnen zij worden doorverwezen naar passend aanbod.

7.2 Activiteiten babyperiode: 0-2 jaar

Centragerichte activiteiten babyperiode:

BoekStartcoach

Een BoekStartcoach, een getrainde bibliotheekprofessional, adviseert ouders over praten, voorlezen en taalstimulering en is op het consultatiebureau en in de Bibliotheek aanwezig. De BoekStartcoach neemt een collectie boeken mee naar het consultatiebureau om ouders voorbeelden te geven en het voorlezen voor te doen. De BoekStartcoach is door persoonlijk contact met ouders in staat om ouders aan te moedigen thuis (baby)boekjes voor te lezen, veel te praten en te zingen met hun jonge kind.

BoekStartbijeenkomsten

Bibliotheken organiseren BoekStartbijeenkomsten voor ouders en hun baby's in samenwerking met lokale partners, zowel in de Bibliotheek als bijvoorbeeld op locatie bij de kinderopvang. In de BoekStartPro [Toolkit Activiteiten](#) en [Ouderpartnerschap](#) zijn hiervoor handreikingen en inspiratie te vinden.

Collectie op de groep

Een voorwaarde voor het creëren van een leesbevorderende omgeving in de babygroep van de kinderopvang is dat er voldoende geschikte boekjes aanwezig zijn, die ook voor de kinderen zelf zichtbaar en toegankelijk zijn. Hiervoor kan een boekenhoek worden ingericht met stoffen, plastic en kartonnen boekjes. Door de boekjes alleen en met de pedagogisch medewerker samen te verkennen, kunnen baby's spelenderwijs leren wat een boek voor een ding is en wat je ermee kunt doen. Voorlezen in de kring is in de babygroep nog niet mogelijk. Lichamelijk contact en persoonlijke aandacht is in deze fase onontbeerlijk. De boekenhoek is een gezellige plaats waar de pedagogisch medewerker met één of twee kinderen met boekjes bezig kan zijn. Het leuke van de boekenhoek is dat kinderen ook van elkaar leren door elkaars gedrag na te bootsen.

De aanwezigheid van een boekenhoek in de babygroep kan ook een uitstraling hebben naar het lezen in het gezin: ouders zien hoe hun kinderen met boeken kunnen omgaan en kinderen hebben al wat voorleesroutines opgebouwd. Zie de BoekStartPro [Toolkit Collectie](#) voor meer informatie.

Gezinsgerichte activiteiten babyperiode:

BoekStartaanbod voor alle ouders van jonge kinderen

Om lezen met baby's te stimuleren heeft BoekStart een koffertje ontwikkeld dat twee boekjes plus informatiemateriaal over voorlezen aan baby's bevat. Als de baby ongeveer 3 maanden is, krijgen ouders van de gemeente of via het consultatiebureau een brief met een waardebon om het BoekStartkoffertje in de plaatselijke Bibliotheek op te halen. De baby wordt dan ingeschreven als lid, de ouders worden rondgeleid in de BoekStarthoek.

Boekideeën bij de BoekStartkofferboekjes

Bij alle BoekStartkofferboekjes is een [BoekStart Boekidee](#) samengesteld. Met een Boekidee als inspiratie kunnen de beroepskrachten ouders laten zien hoe ze samen met hun baby het Boekstartboekje kunnen ontdekken. Op alle BoekStartkofferboekjes wordt ook naar het Boekidee verwezen. Er is een icoon voor op het stoffenboekje en een voor op het kartonnen boekje.

Ouder-kindbijeenkomsten / Kijkmomenten

Bibliotheeken organiseren BoekStartbijeenkomsten voor ouders en hun baby's in samenwerking met lokale partners, zowel in de Bibliotheek als bijvoorbeeld op locatie bij de kinderopvang. In de BoekStartPro [Toolkit Activiteiten](#) en [Ouderpartnerschap](#) zijn handreikingen en inspiratie te vinden. Ook is er de [Handreiking Ouder-/babygroep](#), met de werkwijze en tips voor het organiseren van ontmoetingsmomenten voor ouders en hun kinderen in de leeftijd van 3-15 maanden.

7.3. Activiteiten in de peuterperiode: 2-4 jaar

Centragerichte activiteiten peuterperiode:

BoekStart Boekideeën

De [BoekStart Boekideeën](#) bieden professionals ideeën en tips om het voorlezen interactief te maken: één op één, in kleine groepjes, of als voorleesactiviteit op de groep. Of om een voorleesbijeenkomst in de Bibliotheek meer inhoud te geven.

Collectie op de groep

Een boekenhoek nodigt de peuters uit om boeken te leren kiezen, te bekijken, elkaar of een knuffel 'voor te lezen' of te kijken naar een digitaal prentenboek. De boekenhoek is ook een plek waar de pedagogisch medewerker zich met één of enkele kinderen kan terugtrekken om samen een boek te bekijken en te praten over de plaatjes. De pedagogisch medewerker houdt de boekenhoek levend door de boeken in de boekenhoek regelmatig om te ruilen en de aandacht op de boeken te vestigen door ze in de kring te introduceren. Ook knuffels en spelmaterialen die aansluiten bij de boeken houden de boekenhoek aantrekkelijk.

De pedagogisch medewerker kan peuters begeleiden in de boekenhoek en ze te helpen met het kiezen van een boek. Het leuke van de boekenhoek is dat kinderen ook van elkaar leren. De meest gemotiveerde peuters bootsen het leesgedrag van de pedagogisch medewerker na. Andere peuters volgen op hun beurt dit voorbeeld.

De boekenhoek biedt peuters de mogelijkheid alle aspecten van het lezen voor de lol te ervaren: ze leren een gezellig plekje zoeken om te lezen, zelfstandig een boek uitzoeken, in een boekje bladeren en het verhaal op basis van de plaatjes herbeleven en een boek te verwerken door samen met een ander kind in een boek te kijken en erover te praten, of gebeurtenissen na te spelen. Het werken met de boekenhoek kan ook een uitstraling hebben naar het lezen in het gezin: ouders zien hoe hun kinderen met boeken kunnen omgaan en kinderen hebben al wat voorleesroutines opgebouwd die ze ook thuis kunnen gaan toepassen. Zie de BoekStartPro [Toolkit Collectie](#) voor meer informatie.

Digitale prentenboeken op de groep

Digitale prentenboeken kunnen door het gebruik van woorden, beelden en muziek een mooie aanvulling zijn op fysieke boeken om de taalontwikkeling van peuters te stimuleren. Digitale prentenboeken worden binnen de voorleescyclus ingezet in combinatie met de fysieke boeken.

De kinderopvang kan werken met digitale prentenboeken op de groep. Voor bibliotheken is er de train de trainer '[Werken met digitale prentenboeken op de groep](#)' zodat zij de kinderopvang in hun werkgebied kunnen trainen. Pedagogisch medewerkers kunnen ouders stimuleren om met hun kind digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes te bekijken en er samen over te praten. De kwalitatieve digitale prentenboeken van Bereslim en de (meertalige) voorleesfilmpjes van De Voorleeshoek zijn gratis te bekijken met een jeugdbibliotheekabonnement via [de Jeugdbibliotheek](#). In de Speelontdekboeken wordt ook verwezen naar het aanbod van digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes in de Jeugdbibliotheek.

Beeldend vertellen op kindercentra

Op kindercentra kunnen verschillende vertelactiviteiten voor peuters worden georganiseerd: vertellen met behulp van gebaren, bewegingen, mimiek en concrete voorwerpen, vertellend spelen (kinderen doen mee met wat de verteller zegt), en vertellen met een verteltheater ofwel 'kamishibai' (kijkvenster waarin losse platen uit een verhaal kunnen worden gestopt). De vertelactiviteiten stimuleren de verbeelding, en helpen de kinderen zicht te krijgen op verhaalstructuren. Daarnaast vergroten ze de woordenschat en het concentratievermogen. Dit zijn allemaal vaardigheden die ook bij het voorlezen van groot belang zijn. Voor het vertellen, haalt de verteller rollen uit een verhaal, verzamelt voorwerpen en bedenkt een eenvoudig decor. Een vertelactiviteit kan ook dienen als opstap naar een boek.

Drama-activiteiten rond prentenboeken op kindercentra

Door middel van drama kan de beleving van het boek worden vergroot: bepaalde gebeurtenissen, personages of gevoelens worden immers tot leven gebracht. Bovendien is het dramatiseren van een verhaal een goede manier om bepaalde begrippen duidelijk te maken (met name voor anderstalige kinderen onontbeerlijk!) en in te laten slijpen. Er zijn verschillende spelvormen mogelijk: een bewegingsspel waarbij alle kinderen tegelijk uitbeelden wat de pedagogisch medewerker zegt (bijvoorbeeld het naspelen van dierfiguren uit het boek), een situatiespel naar aanleiding van het boek of het chronologisch naspelen van een verhaal. De pedagogisch medewerker werkt van tevoren het verhaal uit in fragmenten om met de kinderen wil spelen en zorgt voor de nodige speelobjecten (voorwerpen, eenvoudige kleding en/of make-up, een simpel decor). Omdat de concentratie van peuters maar kort is, worden de drama-activiteiten over een bepaalde periode uitgesmeerd. Bij het naspelen van het verhaal wordt het spel langzaam opgebouwd van losse fragmenten uit het verhaal naar het verhaal in zijn totaliteit, van veel sturing door de pedagogisch medewerker naar minder sturing, van alle handelingen samen spelen naar een rolverdeling, en van handelen zonder daarbij te praten naar handelen en wél daarbij praten. De pedagogisch medewerker zorgt er steeds voor dat alle peuters op hun niveau betrokken zijn bij het spel.

Interactief voorlezen in kleine groepjes

Uit onderzoek van Mandel Morrow en Smith van Rutgers University blijkt dat interactief voorlezen in kleine groepen (3 kinderen) effectiever is dan in grotere groepen (>15 kinderen). Interactief voorlezen lukt het best in kleine groepjes omdat dat de meeste gelegenheid voor interactie biedt, maar interactief voorlezen is ook belangrijk bij het voorlezen in de groep en het voorlezen aan individuele kinderen. Peuters beleven meestal meer aan een boek als er vooraf, tijdens en na het voorlezen met hen over het boek gepraat wordt. Voorafgaand aan het voorlezen, kan de nieuwsgierigheid van de kinderen naar het boek worden opgewekt. Tijdens het voorlezen, kunnen de kinderen steeds actief betrokken worden door hun vragen te stellen over de plaatjes, de tekst of het verhaal, in te spelen op hun spontane reacties en hen bijvoorbeeld geluiden of gebaren te laten maken bij het verhaal. Door het gesprek te sturen, kan de pedagogisch medewerker de kinderen helpen actief mee te denken en een beeld te vormen van de gebeurtenissen in het verhaal. Na afloop van het voorlezen kan bijvoorbeeld een verband worden gelegd tussen de eigen ervaringen van de kinderen en het onderwerp van het boek.

In kleine kring of individueel is er de meeste gelegenheid voor interactie. Kinderen kunnen dan meer individuele aandacht krijgen, wat vooral belangrijk is voor de jongste kinderen en de kinderen met de minste boekervaring. De boekenhoek kan een vaste plek zijn waar de pedagogisch medewerker of ouder regelmatig eens enkele kinderen apart kan nemen.

Sommige boeken lenen zich extra goed voor gesprekje tijdens het lezen: denk bijvoorbeeld aan boeken met platen waarop veel te zien is en boeken met een raad- of zoekement. Deze boeken komen het meest tot hun recht in een klein groepje. Voor het lezen aan de hele groep zijn juist boeken die zich lenen voor een levendige presentatie het meest geschikt. De interactie zal dan meer verschuiven naar de introductie en verwerking. De interactie tijdens het verhaal zal dan wat

ingeperkt moeten worden omdat het gesprek centraal te volgen moet zijn en niet te veel moet afleiden van de lijn van het verhaal. Voor pedagogisch medewerkers kan de Bibliotheek de [training Interactief voorlezen in de kinderopvang](#) organiseren.

Speelontdekboek Groep - peuters

De Centrale Prentenboeken met [Speelontdekboeken](#) stimuleren het voorlezen in de kindercentra en het voorlezen thuis. De Speelontdekboeken bestaan uit twee componenten: een variant voor professionals en een variant voor ouders. Het Speelontdekboek Groep richt zich op de pedagogisch medewerkers in de kinderopvang. Het bevat tips en verwerkingsuggesties om het centrale prentenboek te introduceren op de groep en interactief voor te lezen. Voor de ouders en kinderen is er het Speelontdekboek Thuis met (voorlees)tips en werkbladen om thuis aan de slag te gaan met het Centrale Prentenboek. Met de stappen 'Voorlezen, Praten, Doen' wordt zowel de passieve als actieve taalontwikkeling van de kinderen gestimuleerd. De werkbladen in het Speelontdekboek Thuis helpen om de thematiek goed te verwerken en bieden ouders een leidraad. Het kind leest samen met de ouder het bijbehorende prentenboek, kleurt, knutselt, zingt liedjes en maakt opdrachten. Hiermee wordt thuis het verhaalbegrip en leesplezier gestimuleerd.

Gezinsgerichte activiteiten peuterperiode

Collectie

Alle kinderen en ouders hebben toegang tot een actuele en gevarieerde BoekStart-BoekenPret collectie in een inspirerende leesomgeving in de kinderopvang en/of in een (digitale of mobiele) Bibliotheek. Zie de BoekStartPro [Toolkit Collectie](#) voor meer informatie.

De Speelontdekboeken Thuis - peuters

Voor de ouders en kinderen is er het Speelontdekboek Thuis met (voorlees)tips en werkbladen om thuis aan de slag te gaan met het Centrale Prentenboek. Met de stappen 'Voorlezen, Praten, Doen' wordt zowel de passieve als actieve taalontwikkeling van de kinderen gestimuleerd. De werkbladen in het Speelontdekboek Thuis helpen om de thematiek goed te verwerken en bieden ouders een leidraad. Het kind leest samen met de ouder het bijbehorende prentenboek, kleurt, knutselt, zingt liedjes en maakt opdrachten. Hiermee wordt thuis het verhaalbegrip en leesplezier gestimuleerd.

Ouders worden op de peuterspeelzaal uitgenodigd om de Speelontdekboeken en de bijbehorende prentenboeken voor hun peuter op te halen. De pedagogisch medewerker vertelt bij het prentenboek, leest fragmenten voor, vertelt hoe de peuters in de groep op het boek reageerden. De pedagogisch medewerker kan ouders ook uitnodigen op de groep tijdens het voorlezen. Ouders kunnen zien hoe hun eigen peuter reageert op een boek. De pedagogisch medewerker kan ook een video-opname van het voorleesmoment laten zien.

Bij de Speelontdekboeken kan een ontdekdoos gemaakt worden. De pedagogisch medewerker bedenkt samen met de ouders wat ze hun kind mee kunnen geven in de doos in het kader van het prentenboek. Zowel ontdekdoos als Speelontdekboeken levert ontdekkingen op als er werkelijk tweerichtingsverkeer ontstaat: van de kinderopvang naar huis en van huis naar de kinderopvang. De van huis meegebrachte voorwerpen in de ontdekdoos krijgen bijvoorbeeld een plekje in de boekenhoek of worden bij het prentenboek op een tafel gelegd. Aan het eind van de periode thuis worden de ouders nog eens uitgenodigd, of vraagt de pedagogisch naar de ervaringen wanneer ouders hun kind komen halen of brengen.

Ouderbijeenkomsten / Kijkmomenten

Voor ouders kan het heel belangrijk zijn om de pedagogisch medewerker te zien voorlezen en hun eigen kind daarop te zien reageren. Sommige pedagogisch medewerkers nodigen een kleine groep ouders uit voor kijkmomenten, anderen werken met een grotere groep. Een kijkmoment wordt altijd voorafgegaan door een korte uitleg aan de ouders, waarbij gewezen wordt op een aantal aspecten van voorlezen. Ook een nabespreking over wat de ouders gezien hebben, is van belang. Veel peuterspeelzalen die met de BoekStart-BoekenPret Speelontdekboeken peuters werken, koppelen een speelse verwerking van een boek aan een kijkmoment voor ouders. De peuters zijn verkleed als de dieren van de kinderboerderij en houden een optocht voor de ouders. Dit maakt ouders ook enthousiast voor het bijpassende peuterboek. Bij werkmomenten voor ouders gaat het om het voorbereiden van werkbladen uit de Speelontdekboeken.

In de BoekStartPro [Toolkit Voorlezen](#), de [Toolkit Activiteiten](#) en op de pagina [Ouderpartnerschap](#) zijn handreikingen en inspiratie te vinden ten behoeve van het organiseren van ouderbijeenkomsten.

Voorleesactiviteiten in de spotlights op de groep

Door in de inrichting in de ruimte iets te laten zien van de voorleesactiviteiten in de groep, kunnen op de kinderopvang individuele gesprekjes met ouders over lezen worden uitgelokt. Denk bijvoorbeeld aan een boekenhoek die regelmatig van gezicht verandert, een boekentafel met het boek dat op dat moment centraal staat, knutselwerkjes gemaakt naar aanleiding van een boek, een prikbord met de versjes en liedjes die met de kinderen gezongen worden, of een schriftje voor elk kind waarin per week wordt bijgehouden wat het in de boekenhoek heeft gedaan. Dit zijn allemaal concrete aanknopingspunten waarbij de ouders, de kinderen of de pedagogisch medewerker spontaan kunnen aansluiten, zodat op een informele manier veel informatie kan worden gegeven.

Als ouders worden gestimuleerd om zelf in de boekenhoek samen met hun kind boeken te bekijken/voorlezen, biedt dat ook mogelijkheden om met ouders over lezen in gesprek te komen. Dit geeft de pedagogisch medewerker de mogelijkheid aan te sluiten bij het voorleesgedrag dat ze ziet en de reacties daarop van het kind. Ook kan de pedagogisch medewerker de ouders helpen met het kiezen van een geschikt boek om aan hun kind voor te lezen.

Tenslotte biedt het meegeven van bijvoorbeeld een prentenboek dat het kind op de kinderopvang erg aanspreekt, of het wijzen op een digitaal prentenboek, een aanknopingspunt om te praten over het voorlezen thuis aan de hand van concrete ervaringen.

7.4 Centra-gezin-centra model kleuterperiode: 4-6 jaar

Centragerichte activiteiten kleuterperiode:

Collectie

Een boekenhoek in een kleutergroep van de basisschool of in een groep van de kinderopvang nodigt de kleuters uit om boeken te leren kiezen, te bekijken, elkaar voor te lezen uit boeken of te luisteren naar een ingesproken boek in hun eigen taal. Bij een BoekStart/Bibliotheek op school wordt de collectie van de schoolbibliotheek aangevuld met materialen voor kinderen van 0-4 jaar, zoals een gevarieerde collectie (digitale) prentenboeken, met een frontale, overzichtelijke presentatie op ooghoogte van kinderen en voor hen direct bereikbaar.

De boekenhoek blijft levend door een themacollectie neer te zetten, in de hele groep voor te lezen uit een boek en er allerlei activiteiten op het gebied van ontluikende geletterdheid om heen te organiseren. Laat de kleuters hun eigen prentenboek maken en neem deze op in de boekenhoek. De beroepskracht kinderen moeten begeleiden (individueel of in kleine groepjes) bij het kiezen van boeken en het bekijken van digitale prentenboeken. Het leuke van de boekenhoek is dat kinderen er ook van elkaar leren.

De boekenhoek biedt kleuters de mogelijkheid om alle aspecten van lezen voor de lol te ervaren: ze leren een gezellig plekje te zoeken om te lezen, ze leren boeken uit te zoeken uit een overzichtelijke collectie, ze leren greep te krijgen op boekentaal door herhaald voorlezen, en ze leren een verhaal te verwerken door te spelen met voorwerpen bij boeken of knuffels of andere kinderen voor te lezen en er over te praten. Deze activiteit sluit goed aan bij alle gezinsgerichte activiteiten. De leesomgeving op school in de vorm van een boekenhoek, actuele en passende collectie en de voorleesroutines die daarmee samengaan geven kinderen een basis om ouders thuis om bepaald voorleesgedrag te vragen. Zie de BoekStartPro [Toolkit Collectie](#) voor meer informatie.

Digitale prentenboeken op de groep

Digitale prentenboeken kunnen door het gebruik van woorden, beelden en muziek een mooie aanvulling zijn op fysieke boeken om de taalontwikkeling van kleuters te stimuleren.

De kinderopvang kan werken met digitale prentenboeken op de groep. Voor bibliotheken is er de train de trainer '[Werken met digitale prentenboeken op de groep](#)' zodat zij de kinderopvang in hun werkgebied kunnen trainen. Pedagogisch medewerkers kunnen ouders stimuleren om met hun kind digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes te bekijken en er samen over te praten.

De kwalitatieve digitale prentenboeken van Bereslim en de (meertalige) voorleesfilmpjes van De Voorleeshoek zijn gratis te bekijken met een jeugdbibliotheekabonnement via [de Jeugdbibliotheek](#).

In de Speelontdekboeken wordt ook verwezen naar het aanbod van digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes in de Jeugdbibliotheek.

Drama-activiteiten rond prentenboeken in de buitenschoolse opvang

Door middel van drama kan de beleving van het boek worden vergroot: bepaalde gebeurtenissen, personages of gevoelens worden tot leven gebracht. Kinderen van verschillende leeftijden kunnen allemaal op hun eigen niveau een rol krijgen in het spel. Er zijn verschillende spelvormen mogelijk: een bewegingsspel waarbij alle kinderen tegelijk uitbeelden wat de pedagogisch medewerker zegt (bijvoorbeeld dierfiguren uit het boek naspelen), een situatiespel naar aanleiding van het boek, chronologisch naspelen of poppenkast. De pedagogisch medewerker werkt van te voren het verhaal uit in fragmenten die ze met de kinderen wil spelen en zorgt voor de nodige speelobjecten (voorwerpen, eenvoudige kleding en/of make-up, een simpel decor). Omdat de concentratie van kleuters maar kort is, worden de drama-activiteiten over een bepaalde periode gespreid. Bij het naspelen van het verhaal wordt het spel langzaam opgebouwd van losse fragmenten uit het verhaal naar het verhaal in zijn totaliteit, van veel sturing door de pedagogisch medewerker naar minder sturing, van alle handelingen samen spelen naar een rolverdeling, en van handelen zonder daarbij te praten naar handelen en wél daarbij praten. Eventueel kan worden toegewerkt naar een voorstelling voor de ouders en andere belangstellenden.

Oudervoorleesgroepen

Naast voorlezen voor de hele groep kan er worden voorgelezen in kleine groepjes van 3-5 kinderen. Het voordeel van lezen in kleine groepjes is dat de kinderen samen luisteren en reageren, zowel op het verhaal als op elkaar. Ze kunnen elkaars vragen beantwoorden, samen conclusies trekken en verder fantaseren. Ook kunnen de kinderen elkaar 'voorlezen', waarbij de voorleesouder een begeleidende rol heeft. Ouders kunnen heel goed ingeschakeld worden voor het voorlezen in kleine groepjes. Het gaat daarbij om Nederlandstalige én anderstalige ouders; het betrekken van anderstalige ouders bij leesbevorderingsprojecten op school bevordert de binding van ouders, kinderen en leerkrachten met de school.

De ouders die mee willen doen, krijgen vooraf een duidelijke instructie over de organisatie van het voorlezen in kleine groepjes en over het (interactief) voorlezen van prentenboeken. Eén van de leerkrachten kan contactleerkracht zijn, bij wie de voorleesouders terecht kunnen met vragen en opmerkingen en voor tips.

Spelenderwijs lezen en schrijven in de kleuterklas

Kleuters krijgen nog geen formeel lees- en schrijfonderwijs maar kunnen spelenderwijs toch al veel over geschreven taal leren. De leerkracht kan deze ontluikende geletterdheid stimuleren door voorbeeldgedrag te vertonen bijvoorbeeld bij het voorlezen of door in de klas samen met de kinderen een klassenboek, nieuwsbord of kalender bij te houden. Daarnaast kan de leerkracht allerlei situaties creëren waarin de kinderen worden uitgenodigd al spelenderwijs zelf te gaan lezen en schrijven. Hiervoor kan een speciale boekenhoek en teken- en schrijfhoek in het leven worden geroepen (al dan niet gecombineerd) waar kinderen zelf kunnen 'lezen', kunnen tekenen en krabbelen, letters kunnen stempelen of over kunnen schrijven uit boeken, en plaatjes en woorden uit tijdschriften kunnen knippen. Daarnaast kunnen tijdens het vrije spel allerlei situaties worden nagebootst waarin geschreven taal een functionele rol speelt: bijvoorbeeld winkeltje spelen (reclame teksten, prijzen, verpakkingen, kassabonnen) of doktertje spelen (doktersrecepten).

Spelenderwijs lezen en schrijven in de buitenschoolse opvang

Kleuters kunnen spelenderwijs al veel over geschreven taal leren. Binnen de buitenschoolse opvang kan dit worden gestimuleerd door kinderen attent te maken op geschreven taal in de omgeving en hen hierbij actief te betrekken. De pedagogisch medewerker kan voorbeeldgedrag vertonen door bijvoorbeeld voor te lezen, of door samen met de kinderen een verjaardagskalender bij te houden of in het bijzijn van de kinderen een boodschappenlijstje te schrijven voor een feestje in de groep. De kinderen kunnen zelf worden uitgenodigd te lezen of te schrijven in een speciaal ingerichte boekenhoek, waar kinderen zich lekker kunnen terugtrekken met een boek, samen een boek met tekeningen en onderschrijf of fotoverhaal kunnen maken, of met z'n allen een brief of kaartje kunnen schrijven aan een bekende. Ook kunnen er allerlei vrij-spel-situaties worden gecreëerd waarin de kinderen worden uitgenodigd al spelenderwijs zelf te gaan lezen en schrijven: bijvoorbeeld winkeltje spelen (reclame teksten, prijzen, verpakkingen, kassabonnen) of doktertje spelen (doktersrecepten).

Speelontdekboek Groep - kleuters

De Centrale Prentenboeken met Speelontdekboeken stimuleren het voorlezen in de kindercentra en het voorlezen thuis. De Speelontdekboeken bestaan uit twee componenten: een variant voor professionals en een variant voor ouders. Het Speelontdekboek Groep richt zich op de pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en leerkrachten van groep 1 en 2. Het bevat tips en verwerkingssuggesties om het centrale prentenboek te introduceren op de groep en interactief voor te lezen.

Digitale prentenboeken voor thuis

Digitale prentenboeken kunnen door het gebruik van woorden, beelden en muziek een mooie aanvulling zijn op fysieke boeken om de taalontwikkeling van peuters en kleuters te stimuleren. Leerkrachten en pedagogisch medewerkers kunnen ouders stimuleren om met hun kind digitale prentenboeken en voorleesfilmmpjes te bekijken en er samen over te praten. De kwalitatieve digitale prentenboeken van Bereslim en de (meertalige) voorleesfilmmpjes van De Voorleeshoek zijn gratis te bekijken met een jeugdbibliotheekabonnement via [de Jeugdbibliotheek](#). In de Speelontdekboeken wordt ook verwezen naar het aanbod van digitale prentenboeken en voorleesfilmmpjes in de Jeugdbibliotheek.

Gezinsgerichte activiteiten kleuterperiode:

Een presentatietafel, klassenboek of nieuwsbord voor ouders

Het inrichten van een presentatietafel biedt ouders een kans om op de hoogte te blijven van voorleesactiviteiten op school en kan hen stimuleren om zelf thuis ook aan de slag te gaan. Er kunnen voorleesboeken op liggen, werkjes van kinderen, voorwerpen en voorbeeldmaterialen van activiteiten thuis zoals een ingevuld Speelontdekboek. In het klassenboek kan een leerkracht leuke reacties opschrijven van kinderen naar aanleiding van een boek of kan een tekening geplakt worden. Het beste werkt het klassenboek als het samen met de kinderen wordt gemaakt. Zij zullen hun ouders attenderen op hun tekening of hun naam in het klassenboek. Het nieuwsbord kan mededelingen bevatten of voorleestips of de boekentip van kinderen uit de klas.

Ouders betrekken bij de collectie/(school)bibliotheek

Nodig ouders uit om samen met hun kind de collectie op de groep/school of in de lokale bibliotheek te ontdekken. Indien er een BoekStart-de Bibliotheek op school collectie aanwezig is op de school kunnen ouders als vrijwilligers daarbij betrokken worden. Naast leesconsulent en leescoördinator kunnen de ouders een belangrijke schakel in de schoolbibliotheek vormen. De vrijwilligers hebben een rol bij het inzetten van de schoolbibliotheek, zoals bij het helpen van kinderen tijdens het kiezen van een boek, bij het opruimen en terugzetten van boeken, en bij het uitleenproces. Deze rol kan vervuld worden door ouders, leerkrachten/pm'ers en/of kinderen. Ouders kunnen kinderen enthousiasmeren en op die manier bijdragen aan het (voor)leesklimaat van de school. Kunst van Lezen ontwikkelde de cursus Leesplezier in de schoolbibliotheek, waarmee ouders/vrijwilligers meer kennis krijgen over kinderboeken, leesbevordering en kies- en zoekgedrag van kinderen. Voor meer informatie, zie de toolkit Expertise.

Speelontdekboeken Thuis - kleuters

Voor de ouders en kinderen is er het Speelontdekboek Thuis met (voorlees)tips en werkbladen om thuis aan de slag te gaan met een Centrale Prentenboek. Met de stappen 'Voorlezen, Praten, Doen' wordt zowel de passieve als actieve taalontwikkeling van de kinderen gestimuleerd. De werkbladen in het Speelontdekboek Thuis helpen om de thematiek goed te verwerken en bieden ouders een leidraad. Het kind leest samen met de ouder het bijbehorende prentenboek, kleurt, knutselt, zingt liedjes en maakt opdrachten. Hiermee wordt thuis het verhaalbegrip en leesplezier gestimuleerd. Voordat het materiaal wordt uitgereikt, is het prentenboek op school al één of twee weken het centrale thema geweest. Daardoor kennen de kinderen het prentenboek al goed en kunnen ze hun ouders alvast nieuwsgierig maken door er thuis over te vertellen.

Bij de uitreiking van het prentenboek en het Speelontdekboek vertelt de leerkracht wat de bedoeling is en wat de ouders met het materiaal kunnen doen. Ter voorbereiding kunnen ouders en kinderen kennismaken met de collectie op de groep. Daarnaast kunnen ouders worden uitgenodigd voor een ouderbijeenkomst over boeken en voorlezen. Ook kunnen ze op de groep uitgenodigd worden om te zien hoe de leerkracht/pedagogisch medewerker voorleest of om samen met de kinderen bezig te zijn met een project rondom een prentenboek. Ook tijdens en na het werken met

de Speelontdekboeken thuis kunnen deze activiteiten blijven plaatsvinden. Dan is er ook meteen gelegenheid om vragen te stellen of om even te vertellen hoe het thuis gaat met de prentenboeken en de Speelontdekboeken.

Digitale prentenboeken voor thuis

Digitale prentenboeken kunnen door het gebruik van woorden, beelden en muziek een mooie aanvulling zijn op fysieke boeken om de taalontwikkeling van peuters en kleuters te stimuleren. Leerkeachten en pedagogisch medewerkers kunnen ouders stimuleren om met hun kind digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes te bekijken en er samen over te praten.

De kwalitatieve digitale prentenboeken van Bereslim en de (meertalige) voorleesfilmpjes van De Voorleeshoek zijn gratis te bekijken met een jeugdbibliotheekabonnement via [de Jeugdbibliotheek](#). In de Speelontdekboeken wordt ook verwezen naar het aanbod van digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes in de Jeugdbibliotheek.

8. Inzet van digitale prentenboeken

Digitale prentenboeken kunnen door het gebruik van woorden, beelden en muziek een mooie aanvulling zijn op fysieke boeken om de taalontwikkeling van peuters en kleuters te stimuleren. Op deze manier meerdere keren hetzelfde boek worden aangeboden op een andere manier. Kinderen kunnen veel leren van digitale prentenboeken. Uit onderzoek van Strouse en Ganea (2017), waarin de effecten van digitale boeken en papieren boeken werden vergeleken, blijkt dat jonge kinderen meer aandacht en betrokkenheid tonen bij het bekijken van een digitaal boek en dat zij - waarschijnlijk daardoor - meer leerwinst boeken. Een onderzoeksgroep aan Universiteit Leiden constateerde dat taalzwakke kleuters zes nieuwe woorden leerden door drie keer tien minuten zelfstandig naar een geanimeerd digitaal prentenboek te kijken (Verhallen e.a., 2004). Maar net zoals bij 'echte' prentenboeken hangt het leereffect voor een groot deel af van de kwaliteit van het boek en de interactie. Dit betekent ook dat het heel belangrijk is dat een volwassene met het kind meekijkt met de digitale prentenboeken en er samen met het kind over praat.

Digitale prentenboeken in de Jeugdbibliotheek

De kwalitatieve digitale prentenboeken van Bereslim en de voorleesfilmpjes van De Voorleeshoek zijn gratis te bekijken met een jeugdbibliotheekabonnement via:

www.jeugdbibliotheek.nl → 0-6 jaar → voorleesfilmpjes

In de Speelontdekboeken wordt verwezen naar het aanbod van digitale prentenboeken en voorleesfilmpjes in de Jeugdbibliotheek.

Train-de-trainer Werken met digitale prentenboeken op de BoekStartgroep

Deze train-de-trainer is voor bibliotheekmedewerkers met kennis en ervaring op het gebied van de voorschoolse doelgroep en BoekStart, die BoekStart in de kinderopvang uitvoeren. Tijdens de train-de-trainer leer je hoe je een goede training aan pedagogisch medewerkers kunt geven over werken met digitale prentenboeken op de groep. Bovendien leer je hoe jij de kinderopvangorganisatie kunt ondersteunen om het werken met digitale prentenboeken te implementeren in het beleid van de organisatie. Meer informatie via [de opleidingspagina](#) op BoekStartPro.

9. Onderzoek

Onderzoek naar BoekStart

De effecten van BoekStart zijn wetenschappelijk onderzocht door Heleen van den Berg onder leiding van prof. dr. A. Bus van de Universiteit Leiden. De resultaten laten zien dat meer ouders onder invloed van BoekStart al vroeg voorlezen, dat ouders die meedoen met BoekStart kinderen hebben die hoger scoren op taal, dat de effecten sterker zijn op langere termijn, dat vooral temperamentvolle baby's profiteren en dat BoekStartouders vaker de Bibliotheek bezoeken. Het tweede onderzoek naar BoekStart richt zich op dezelfde kinderen die deelnamen aan het eerste onderzoek. In dit vervolg onderzoek wordt vastgesteld dat de BoekStartkinderen op 5-6 jarige leeftijd hoger scoren op de Cito- toets 'Taal voor Kleuters' dan andere kinderen. De voorsprong in taalontwikkeling werd echter alleen gevonden bij kinderen met een moeilijk temperament. (De Bond & Bus, 2022).

Onderzoek naar BoekenPret

Er is onderzoek gedaan naar de effecten van BoekenPret op gezinnen die in 1997 en in 2000 deelnamen (Bos, J.P.M.J., 2002) met als resultaten: BoekenPret heeft een positief effect op de voorleesattitude van ouders, de materiële en sociale leesomgeving van het gezin, de ouder-kind interactie, het interactief voorlezen en de ontluikend geletterdheid van het kind. De effecten op het 'literaire' gezinsklimaat en de 'geletterdheid' van baby's waren significant positief. Zowel de ouders als de BoekenPretwijkverpleegkundigen waren tevreden over de begeleiding. Het verschil in effect met een soortgelijk onderzoek uit 1997 bleek nergens significant. Ook de beleving van de ouders uit beide jaren verschilde niet van elkaar.

Onderzoek naar de effecten van BoekenPret in Drenthe (Osinga en Lub, 1997) wijst uit dat de kinddoelen die door BoekenPret worden gesteld, voor zowel baby's, als peuters en kleuters grotendeels werden gehaald. Deelname aan BoekenPret zou een positieve invloed hebben op het voorleesgedrag van de ouders. De deelnemende ouders gebruiken gaandeweg meer strategieën bij het voorlezen. Hoe langer een kind meedoet aan BoekenPret, hoe meer strategieën de ouders gebruiken. Met betrekking tot het totaal van strategieën voor, tijdens en na het voorlezen is een significant verschil (significantieniveau van < 0.1) gevonden tussen kleuters die wel of niet aan eerdere onderdelen van BoekenPret hebben deelgenomen. De attitude ten aanzien van lezen van ouders die aan eerdere BoekenPretprojecten hebben deelgenomen blijkt positiever te zijn. Op het totaal van attitude ten aanzien van lezen wordt significant hoger gescoord ($p=0.04$) door de ouders die eerder hebben deelgenomen aan het programma. Deze totaalscore behelst zowel de affectieve als instrumentele attitude t.a.v. lezen.

Onderzoek Bibliotheek West-Achterhoek

De Bibliotheek West-Achterhoek heeft een monitoring-onderzoek gedaan naar de effecten van het VVE-aanbod van de bibliotheek. De resultaten van het onderzoek laten duidelijk zien dat investeren in ouderbetrokkenheid en een goede introductie van het Centraal Prentenboek met Speelontdekboek de moeite lonen.

10. Contact

Vragen, ideeën of opmerkingen over BoekStart-BoekenPret?
Neem contact op via info@boekstartpro.nl

11. Achtergrondliteratuur

- Berg, H. van den, en Bus, A. (2015). *BoekStart maakt baby's slimmer*. Delft: Eburon
- Berg, I. van den, en Middel, A. (z.j.). *Voorlezen, gewoon omdat het leuk is! Basisboek BoekenPret*. Utrecht: Sardes & Stichting Lezen
- Bohnenn, E., en Jansen, F. (2006). *Laaggeletterde ouders, kinderen van 0 tot 4, consultatiebureaus* (basisvaardigheden.nl)
- Bon, I., en Sanders, T. (2011). *Handleiding BoekenPret 0-2 jaar*. Alkmaar: Buro Extern
- Bon, I., en Sanders, T. (2007). *Handleiding BoekenPret 2-4 jaar*. Alkmaar: Buro Extern
- Bon, I., en Sanders, T. (2010). *Handleiding BoekenPret 4-6 jaar*. Alkmaar: Buro Extern
- Bondt, de M. & Bus, A (2022). *Vroeg begonnen, veel gewonnen*. Delft: Eburon
- Bos, J.P.M.J. (2002). *BoekenPret opgegroeid? Een effect- en evaluatieonderzoek van BoekenPret Tilburg in 2000, het verschil met BoekenPret 1997 en de BoekenPretgezinnen van 1997 anno 2000*. Nijmegen: KUN
- Bus, A.G., en Van den Berg, H. (2014). *Effecten van BoekStart*. Leiden: Universiteit Leiden
- Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., en Van der Velden, R. (2013). *PIAAC; kernvaardigheden voor werk en leven*. z.pl.: Universiteit Maastricht
- Chorus, M., en Van Welzen, I. (2010). *Voorlezen gaat zó*. Amsterdam: SWP/NJi
- De leesomgeving. Kwestie van Lezen nr 5. Stichting Lezen
- DeWalt, D., and Hink, A. (2009). *Health Literacy and Child Health Outcome*. Pediatrics, 2009.
- Digitale kinderboeken. Kwestie van Lezen nr 7. Stichting Lezen
- Duursma, E., Augustyn, M., and Zuckerman, B. (2008). *Reading aloud to children: the evidence*. Archives of Disease in Childhood, 93, 554-557
- Inspectie van het Onderwijs (2009). *Onderwijsverslag 2008/2009*. Den Haag: Deltahage bv
- Kordes, J., en Bolsinova, M., Limpens, G., en Stolwijk, R. (2013). *Resultaten PISA-2012*. Arnhem: Cito
- Ledoux, G., Roeleveld, J., Driessen, C., Cuppen, J., en Meijer, J. (2011). *Prestaties en loopbanen van doelgroepopleerlingen in het onderwijsachterstandenbeleid*. Amsterdam/Nijmegen: Kohnstamm Instituut/ITS
- Lesemann, P., and Van den Boom, D. (1999). *Effects of quantity and quality of home proximal processes on Dutch, Surinames-Dutch and Turkish-Dutch pre-schoolers' cognitive development*. Infant and Child development, 8, 19-38.
- Lierop, H. van (1990). *Ik heb het wel in jouw stem gehoord; over de rol van het gezin in de literaire socialisatie van kinderen*. Delft: Oberon
- *Meer voorlezen, beter in taal. Effecten van voorlezen op taalontwikkeling* (2de druk 2014). Kunst van Lezen-brochure
- Mol, S. (2010). *To read or not to read*. Leiden: Moster & Van Onderen
- Netten, A., Droop, M., Verhoeven, L., Meelissen, M., Drent, M., en Putter, R. (2012). *PIRLS-en TIMSS-2011*. Nijmegen: Radboud Universiteit
- Osinga, A., en Lub, I. (1997). *Interactief voorlezen. Effecten van het leesbevorderingsproject BoekenPret op het voorleesgedrag van ouders*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen
- Osinga, A., en Lub, I. (1998). *Voorleesplezier is groot. De effecten van BoekenPret in Drenthe onderzocht*. In: Toon, januari 1998
- Ouders betrekken bij (voor)lezen. Kwestie van Lezen nr 8. Stichting Lezen
- Praten over boeken op de basisschool. Kwestie van Lezen nr 2. Stichting Lezen
- Rodriguez, E., Tamis-LeMonda, C., Spellmann, M., Pan, B., Raikes, H., Lugo-Gil, J., en Luze, G. (2009). *The formative role of home literacy experiences across the first three years of life in children from low income families*. Journal of applied developmental psychology, 2009, vol. 30 pp. 677-694
- Scheele, A.F. (2010). *Home language and mono- and bilingual children's emergent academic language; a longitudinal study of Dutch, Moroccan-Dutch, and Turkish-Dutch 3-6 year olds*. Utrecht: Universiteit Utrecht
- Schonewille, B., Klopogge, J., en Van der Leij, A. (2000). *Kaleidoscoop en Piramide*.

Samenvattend evaluatierapport. Alkmaar: Buro Extern

- Stoep, J. (2008). *Beginnende geletterdheid; geen vanzelfsprekendheid.* In: *Levende Talen Tijdschrift*, jrg. 9, nummer 4, 2008. P.17-23
- Van den Steen, L. (2001). *Ontluikende geletterdheid en voorlezen bij jonge kinderen.* In: *Bundel 14, Veertiende Conferentie Het Schoolvak Nederlands*, pp. 383-390
- Voorlezen in de kinderopvang. *Kwestie van Lezen nr 4.* Stichting Lezen
- Voorlezen op de basisschool. *Kwestie van Lezen nr 3.* Stichting Lezen
- Voorlezen stimuleren in meertalige gezinnen. *Kwestie van Lezen nr 6.* Stichting Lezen